

itum sedes apostolica intacta vacaret, ejus demum ordinanda concilio. » Ad invisendum sanctum Joannem Gualbertum, fama sanctitatis celeberrimum, Florentiam profectus incidit in morbum; et paucis diebus postquam ægrotasset, obiit quarto Kalendas Aprilis, anno 1058. « Interea, inquit Leo Ostiensis, Gregorius Lateranensis, et Tusculanensis comes, comperto Romani pontificis obitu, sociato sibi Gerardo Galersense [Galersense, Benedict. X, pseudo-papa et schismaticus] et Romanis potentibus aliquot, noctu cum armatorum turbis ecclesiam una perva-

Ante dunt, et Joannem Velitrensem episcopum, Minucium postea cognominatum, papam constituunt, Benedicti illi imposito nomine. Quod cum Petrus Damianus, vir valde religiosus, quem eo tempore Stephanus papa ab eremo extractum in Ostiensi Ecclesia episcopum fecerat comperisset, una cum cardinalibus resistere ac reclamare cepit atque anathematizare. Sed tamen hi omnes timore perculsi per varia loca fugere. » Qua ratione autem schismaticus sede expulsus fuerit, infra in Vita Nicolai II dicetur.

NOTITIA DIPLOMATICA.

(Jaffe, *Regesta pont. Rom.*, 381.)

Stephanus X in bullis hac sententia usus est : *ISE B*
EST PAX NOSTRA (n. 2, 5).
Scriptæ bullæ ejus sunt per manum
Gregorii notarii et scriniarii (n. 2, 3, 4, 6, 7).

Datæ per manum
Humberti S. Ecclesiæ Silvæ Candidæ episcopi et
bibliothecarii Sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis
(n. 2, 3, 4, 5, 7).

STEPHANI X PAPÆ EPISTOLÆ ET PRIVILEGIA.

I.

(1) *Epistola Stephani X ad Gervasium archiepiscopum Remensem. — Pro religione fortiter agenti auxilium pollicetur; Bituricensis archiepiscopi causam in aliud tempus differt; in urbem ad synodum cum suffraganeis suis eum evocat.*

(Anno 1057.)

[Mansi *Concil.* XIX, 862.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, GERVASIO Remensi archiepiscopo salutem et apostolicam benedictionem.

Promotioni nostræ, sicut nobis scripsisti, non ambigimus te gratulari; amicitiam quoque sinceram et volumus et optamus inter nos fore perpetuam. Porro obedientiam fidelitatemque, quam nobis polliceris, te integerrime servaturum si, ut debes et ut te decet, servaveris; facis quod faciendum optime scis, quod principalem et communem matrem, non modo nos revereris in nobis. De concilio autem Remensi habendo quid aliud dicendum, nisi quod beatæ memoriæ dominus Victor Dei judicio hinc est raptus;

(1) Ex bibliotheca Papii Massoni hæc cum quatuor Nicolai, et sexdecim Alexandri II ad Gervasium Remensem archiepiscopum scripta, prodiit in lucem. In Vita Stephani, Nicolai et Alexandri II Papii pro Gervasio scripserat *Willelmo Remensi archiepiscopo*: illum ego antea male imitatus, in hac editione, pro *Willelmo Gervasio* scribendum esse censeo; siquidem horum pontificum tempore non *Willelmus* aliquis, sed *Wido*, et *Gervasius* primus,

C et quod tu, sicut inter nos convenit, non remandasti, an in hoc esset regis consensus? Sed et de Bituricensi archiepiscopo, quia dilectus filius noster Hildebrandus, cui illius causa maxime nota est, abest, hoc tantum respondemus quod, eo revertente et te cum illo ad nos veniente, tam ex hoc quam ex aliis ecclesiasticis negotiis tuum consilium habebimus. Ne deficias aut frangaris, si adversarios pro fidelitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, imo pro sanctorum canonum defensione pateris, sciens, secundum Apostolum, quod in hoc positus sis (*I Thess.* III). Auxilium enim nostrum et consilium tibi pro justitia agonizanti tempore nostri pontificatus, ad quem nullo meo merito videor assumptus, non deerit; et secundum quod oras, orabimus Dominum Jesum ne a bono proposito aliquando decidas. Cæterum Romæ quinto decimo die post sanctum Pascha synodum celebraturi, tuam fraternitatem cum suffraganeis ejus, volumus et auctoritate apostolica jubemus interesse absque inevitabili necessitate.

ut videre est in catalogo Remensium episcoporum, qui est apud Flodoardum, Remensi Ecclesiæ præfuisse legitur. Non ille vero Gervasius alter est, cujus Ivo epistola 206, et Sigeberti continuator anno 1114 meminerunt; vixitque tempore Paschalis II, ad quem epistolam quamdam scripsit, quam habet dictus Papius in Vita ejusdem Paschalis II. SEVER. BINUS.

II.

Stephani X bulla per quam confirmat cleri secularis immunitatem a secularium potestatum iudiciis et oneribus.

(Anno 1058.)

[MURATORI, *Antiq. Ital.* V, 975.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, dilectissimis in Christo filiis omnibus sacerdotibus, levitis, universisque sacris ordinibus, Lucæ comitantibus, seu de omnibus plebibus, clericis, acolythis, subdiaconibus, diaconibus, presbyteris suburbanis Lucensis episcopatus, et omnibus successoribus eorum in perpetuum.

Si erga fidelium laicorum ordinem, legalem consuetudinem et decreta pietatis servare nobis convenit, multo amplius circa clericorum gradus qui Ecclesiæ Dei fideliter ministrant et servant visa æquitatis observare, et observanda confirmare debemus. Quapropter ob interventum dilectissimi coepiscopi nostri Anselmi Lucensis episcopi, simulque Benedicti Belletrinis episcopi, et Bonifacii Albanensis episcopi, et domni Humberti Sanctæ Ruffinæ sedis episcopi, nec non Petri Lavicanensis episcopi, simulque Joannis Portuensis episcopi, nec non et domni Hildebrandi sanctæ Romanæ Ecclesiæ subdiaconi, aliorumque nostrorum fidelium, per hujus nostræ præceptionis paginam constituimus et confirmamus, sicut sacrorum canonum demonstrat auctoritas, et humanæ præcipiunt leges, sicut etiam illis ab Ottone imperatore Augusto, et reliquis imperatoribus per præcepti paginam concessum et confirmatum esse videtur, ut deinceps a nulla magna parvaque persona hominum ad sæcularia iudicia pro qualicumque controversia pertrahantur, vel ante sæculares iudices examinentur vel distringantur, nisi tantum ab eorum præsele. Et ut nullus in domibus eorum aliquam invasionem facere audeat, vel molestiam præsumat inferre, vel tributum, sive redditum, seu etiam superimpositum eisdem sacerdotibus et cunctis sacris ordinibus, a quacunque persona minime imponatur, vel requiratur. Et ne aliquis audeat se intromittere sine legali iudicio de aliquibus suppellectilibus eorum, sive servis utriusque sexus, vel familiis, seu etiam de universis eorum colonis, nec non mobilibus et immobilibus, arvis, cultilibus, vineis, olivetis, silvis, pratis pascualibus, seu universis hæreditibus eorum, sive acquisitis, nec non eorum bonis, vel quidquid illis iure et legaliter pertinere perspicitur. Insuper concedimus per hoc nostrum apostolicum privilegium omnibus sacerdotibus, levitis, cunctisque sacris ordinibus jam dicti episcopatus, et eorum advocatus non aliter, nisi solus, juret sine ulla contradictione, sicut in sancta Romana Ecclesia agitur. Et liceat eis secundum ecclesiasticos gradus quiete et pacifice vivere, et Deo servire, et sub hujus nostri privilegii defensione consistere. Ita sane juvemus ut nullus dux, sive marchio, comes, vicecomes, gastaldus, curialis, exactor, deca-

anus, vocemissarius, vel etiam ulla persona hominum audeat interdicare vel constringere hoc, quod a nobis constitutum et confirmatum est. Si quis autem (quod non credimus) temerario ausu huic nostro apostolico privilegio contrarius exstiterit, sciat se, nisi resipuerit, et damnum quod fecerit emendaverit, auctoritate Dei omnipotentis, et beati Petri apostolorum principis ac nostra, anathematis vinculo innodatum, et a regno Dei alienum, atque eum Juda traditore sociatum. Insuper compositurus existat auri optimi libras decem, medietatem sacro nostro palatio, medietatem illis quibus injuria illata fuerit. Qui vero pro intuitu custos et observator hujus nostri apostolici præcepti exstiterit, benedictionis apostolicæ gratiam, vitamque æternam a Domino Deo nostro consequi mereatur in sæcula sæculorum. Amen.

Scriptum per manus Gregorii notarii et scrinarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense octobrio, et indictione undecima.

Datum Romæ per manus Humberti sanctæ Ecclesiæ Silvæ Candidæ episcopi, et bibliothecarii sanctæ Romanæ et apostolicæ Sedis, anno pontificatus domni Stephani noni papæ primo, xv Kalendas Novembris, indictione undecima.

III.

A Stephano X concessionum, aliorumque indultorum sacri cœnobii Sancti Petri Perusini confirmatio.

(Anno 1057.)

[COQUELINES, *Bullarum Rom. pont. ampliss. Collect.* I, 396.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, venerabili monasterio beati Petri apostoli, sito extra, imo et juxta civitatem Perusinam, in loco qui dicitur Caprarius, et per illud BONIZONI abbati ejusque successoribus ibidem juste et regulariter promovendis, in perpetuum.

Cum universalis sancta mater Ecclesia per gloriosos terræ principes, Petrum scilicet piscatorem hominum, ac Paulum doctorem gentium, præ cæteris cooperantibus maxime sit coadunata, instructa, simul et ditata, convenit eis confirmari et delineri omnia quæ suæ ditionis ac potestatis reperiuntur specialia. Quare ad hujus supradicti monasterii honorem semper augendum, nunquam minuendum, concedimus hoc apostolicæ defensionis privilegium ut teneat quod habet, scilicet cellas suas, et ecclesias, curtes suas, ac plebes, fundos etiam, ac casales, plebem, scilicet Sancti Constantii, et sancti Ruffini, ac Sancti Martini, ecclesiam Sancti Martini in Agellione cum suis pertinentiis, curtem de casale, et curtem Sancti Justini, curtem de Petroniano, ecclesiam Sancti Andreæ de Aliano cum sua pertinentia; ecclesiam Sanctæ Mariæ in Pitiniano; et ecclesiam Sancti Clementis, atque medietatem Sancti Donati in civitella, nec non et terram Ugonis nepotis Bernonis de Montenigro. Insuper confirmamus eidem monasterio in perpetuum massas tres,

in comitatu Perusino positas, unam, quæ vocatur Pusulo, aliam Filontio, et alteram, quæ nuncupatur Casalini, cum ecclesiis, casis, vineis, campis, hortis, montibus cultis et incultis omnibus cum suis pertinentiis. Licentiam quoque damus tibi de omnibus tuis clericis, tam in monasterio degentibus quæmque etiam foris in possessionibus tuis manentibus, a quocunque volueris idoneo et canonice locato episcopo eos ordinandi, et chrisma in tuis plebibus accipere, si tamen ab episcopo, in cujus diocesi præfatum tuum monasterium situm est, nec ordinationes nec chrisma potueris canonice et gratis obtinere aut impetrare; et de ecclesiis ordinandis eodem modo. Et nullus episcopus ad idem monasterium pertinentem excommunicare aut damnare audeat, si in causa sua, nostrum, ac sanctæ apostolicæ sedis patrocinium et examen flagitat. Romani autem pontificis donum abbatie, et abbas ipse, et consecratio abbatis sit in perpetuum. Et omni remota excusatione, nisi canonica, ad synodum quandocunque a summo pontifice vocatus fuerit, veniat.

Porro oblationes eidem monasterio collatæ, tam pro vivis quam pro defunctis a nullo episcoporum pervadantur, sed ex integro proficiant monasterii utilitatibus ac fratrum necessitatibus. Decimæ autem ejusdem monasterii in susceptione hospitem et peregrinorum ad portam ipsius monasterii conferantur. Servitium quoque, et quod vulgariter dicitur Foderum nec imperatori, nec regi, nec marchioni, nec alicui homini liceat ex eodem monasterio, aut ex pertinentia ejus requirere, nisi soli nostræ apostolicæ sedi. Insuper nemo ibidem sepeliri prohibeat mortuum. Episcopus missas publicas et stationes ibidem si facere voluerit, statutis temporibus id agat, scilicet secunda feria Paschæ, et beatorum apostolorum Petri et Pauli natalitiis solemnibus; sed nullas inde oblationes tollat ipse, aut aliquis clericorum ejus, invito abbate ac fratribus. Statuimus autem, si quando abbas ejusdem monasterii decesserit, ut nullus ab aliis personis ibi abbas eligatur, si potuerint ad hoc opus de congregatione idoneum fratrem eligere, sic videlicet communi ac regulari consilio, absque pretio a Romano pontifice consecrandum. Jubemus etiam ut omnes no-civæ ecclesiæ vestri monasterii chartæ omnino vacuæ et inanes consistent. Præterea apostolica nostra auctoritate constituimus et confirmamus ut nullus imperator, rex, episcopus, dux, marchio, comes, vicecomes, castaldio, aut alia quælibet magna parvæque personæ et prædictum abbatem suosque successores canonice intrantes, de jam dicto monasterio, vel de omnibus suis rebus et proprietatibus, mobilibus et immobilibus molestare, devastare, aut inquietare audeat; et qui præsumpserit, sciat se auctoritate Domini nostri Jesu Christi et beatorum apostolorum Petri et Pauli, ac nostra maledictione anathematizari; insuper compositurus existat duodecim libras auri, medietatem nostræ

A sacro palatio, medietatem ipsi monasterio. Qui vero hanc ecclesiam honoraverit, et nihil inde auferens, de suis pro redemptione animæ aliqua ei contulerit, benedictionis gratiam a Domino Deo consequatur et per clavigerum principem cæli janua regni cælestis introduci mereatur.

Scriptum per manus Gregorii notarii, et scriniarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Novembris, indictione undecima.

Datum Romæ quarto Non. Novembris per manus Humberti sanctæ ecclesiæ Silvæ Candidæ episcopi et bibliothecarii sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis, anno I pontificatus domni Stephani noni pape, indictione undecima.

IV.

Stephanus X canonicorum Aretinorum bona, petente Arnaldo episcopo, confirmat.

(Anno 105.)

[Ughelli, *Italia Sacra*, I, 416.]

STEPHANUS, servus servorum Dei.

Convenit apostolico mandamini pia religione pol-
lentibus benevola compassione succurrere, et poscentium animis alacri affectione impertiri suffragium. Quapropter notum sit omnibus S. Dei Ecclesiæ fidelibus, et nostris, presentibus scilicet et futuris, quod nos, interventu Arnaldi episcopi Aretini, sequentes vestigia beatissimæ memoriæ D. Victoris prædecessoris nostri, confirmamus et nostra apostolica auctoritate corroboramus omnia quæcunque canonicis S. Aretinæ Ecclesiæ juste data et legaliter collata sunt sive a regibus, sive a præsulibus S. Aretinæ ecclesiæ, sive etiam ab aliquibus S. Dei Ecclesiæ fidelibus pro redemptione animarum suarum concessa sunt.

Si quis vero deinceps in eandem canonicam B. Donati Aretini episcopi et martyris de rebus propriis aliquid conferre voluerit, tam in comitatu Castello quam in aliquibus aliis locis, nostra fultus auctoritate, licentiam dandi et pro remedio animæ suæ largiendi B. Donato, ad usum et sumptum fratrum canonicorum in eadem B. Donati canonica famulantium, sine alicujus magnæ parvæque personæ interdictum [habeat], ipsaque donatio sive largitio ab omni fiscali illæsiōe perpetuo maneat absoluta. Quicumque vero hujus nostræ confirmationis seu largitionis violator extiterit, nostra apostolica auctoritate excommunicatus, perpetui anathematis jaculo feriat

Scriptum per manus Gregorii notarii et camerarii S. apostolicæ sedis, in mense Novembris, die xix. ind. ii.

Datum Romæ, x Kal. Decembris, per manus Humberti dicti episcopi [S. Ecclesiæ] Silvæ Candidæ, et bibliothecarii S. R. et apostolicæ sedis, anno Deo propitio 1057, pontificatus D. Stephani IX primo, indict. ii.

V.

Stephanus X episcopatus Marsorum, a Victore II in pristinum statum restituti, fines possessionesque, pelente Pandulpho episcopo, confirmat.

(Anno. 1057)

[UGHELLI, *Italia Sacra*, I, 889.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto confratri et coepiscopo PANDULPHO, cæterisque successoribus episcopis in S. Marsicana Ecclesia canonice promovendis in perpetuum.

In specula S. et universalis Ecclesiæ adhuc peregrinantis quanto cæteris eminentiores apparemus, tanto vehementius concurrere vicissitudinibus inde debemus; sicut enim luna menstruo cursu deficit et perficit, sic in Ecclesia militanti, temporalibus subjecta, continuas altercationes, valde defectus et profectus incurrit; cuius defectui vel diminutioni sicut necesse est ut compatiatur, sic proculdubio expedit ut profectui vel plenitudini congratulemur. Quapropter unam Marsicanam Ecclesiam intestino et diuturno malo, et plusquam civili discordia sæcularium hominum miserabiliter discissam, et in duos episcopatus, contra sanctorum Patrum canones, a Theophilacto dicto papa divisam, et postea permissu magis quam consensu, necessitate quam utilitate, a sanctissimo prædecessore nostro Leone, sicut inventa fuit, omissam, eandemque sub beata memoria decessore nostro Victore, iudicio generalis concilii, per divinam gratiam in gremio basilicæ Constantinianæ aggregatam, xiv Kal. Maii, ind. X, divisionem illam unius diœcesis in duas partes evacuatam et abdicationem atque in antiquam sui status unionem reformatam, et in perpetuum ipsam, sicut iustum fuit, diœcesim unam uni episcopo decretam, inde, interventu totius S. synodi, episcopo Actone, qui tunc partem Marsicanæ diœcesis injuste occupabat, in Theatinam civitatem sublato, per hujus nostri privilegii decretalem paginam, deinceps tibi, beatissime, et confrater et coepiscopo Pandulpho, et successoribus tuis in perpetuum concedimus et, secundum quod tibi synodaliter, sicut superius dictum fuit, iudicatum est, firmum Marsicanum episcopatum cum omni sua integritate et pertinentiâ inter ea quæ nominatim sunt ecclesiæ Sanctæ Sabinæ antiquæ civitatis Marsorum, ad episcopalem sedem largimur atque decernimus; necnon et reliquas ecclesias totius Marsicanæ diœcesis cum pertinentiis, decimis et oblationibus earum, tam pro vivis quam etiam pro defunctis, secundum quod S. canones decreverunt; pariterque ecclesiam dominæ nostræ Sanctæ Dei Genitricis virginis Mariæ in Carseolo cum decimis et oblationibus, imo cum omnibus sibi adjacentibus ecclesiis et rebus juste tibi pertinentibus, tam in castro Tupho et Scallellis quam.... et alio Sanctæ Mariæ, et Civitellæ, et Pamperano usque ad Capistrellum et in tota valle Nerfacendæ. Insuper auctoritate apostolica sancimus ut, quandocunque expedierit, ordinationes clericorum et consecrationem altarium ibidem facias, et in monasteriis, quod

A tui juris est, ut S. canones censent, et reliqua omnia quæ ad episcopum pertinent sine cujusquam contradictione expleas, scilicet intra justos terminos totius parochiæ Marsicanæ, tam illius partis quam antea obtinebas, sive et alterius quam tibi injuste episcopi invaserant. Hinc apostolicæ sedis auctoritate subnixus, potestatis et confirmationis privilegium insolubiliter statuentes, interdicimus, sub divini etiam contestatione iudicii, anathematis interpositione, ut nullus unquam successorum nostrorum pontificum, vel quilibet publicarum actionum administrator, seu alia quælibet vel quantumlibet magna parvæque persona, audeat vel præsumat contra hujus nostræ confirmationis privilegium agere, aut quidpiam inde alienare, auferre aut minuire, sed potius firmum ac stabile in perpetuum sit, sicut a nobis concessum et confirmatum est. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu hoc nostræ apostolicæ sedis statutum in quopiam alienare vel infringere præsumperit, et contradictor illius exstiterit, auctoritate S. individux Trinitatis et apostolorum principis vinculo anathematis mancipatus, a regno Dei segregatus, et diabolo et angelis ejus, nisi forte respiciat, indissolubiliter aggregetur. Qui vero pro respectu observator et defensor hujus concessionis et confirmationis exstiterit, potestate S. Dei genitricis et semper Virginis Mariæ, et B. Petri apostolorum principis, et precibus B. Sabinæ martyris et omnium sanctorum, et cælestium multitudine angelorum, a que gloriam a justo Iudice D. nostro Jesu Christo vitamque æternam percipere mereatur in sæcula sæculorum. Amen.

Scriptum per manum notarii et scriuarii S. R. apostolicæ sedis in mense Decemb., ind. II.

Datum in Castro Casino, v Idus Decembris, per manus Humberti S. Ecclesiæ Silvæ Candidæ episcopi, et bibliothecarii S. R. et apostolicæ sedis, anno primo D. papæ Stephani IX, ind. II.

VI.

Constitutio Stephani papæ X pro monasterio S. Prosperi Regiani.

(Anno 1057.)

[Margarini, *BULLAR. CASIN.* II, 90.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, dilectissimo et reverendissimo filio LANDELFO abbati venerabilis cœnobii Sancti Prosperi confessoris Christi subtus civitatem Regium constituti, et per eum cunctis successoribus ipsius inibi regulariter promovendis in perpetuum.

Quemadmodum regi, et defendi ac gubernari ab illo, a quo sumus, optamus, ita universum Christianum orbem, juxta quod nobis commissum esse constat, a singulis provisoriis Ecclesiarum Dei sperare non dubitamus, prout cuique ditorum expedit: ideo huic operi tanto vigilantius insistere debemus, quantum, permittente Deo, malefactorum sævitiam hoc tempore adversus ovium Domini pastores, nullo resistente, efferatam attendimus.

I. Quapropter justa et salubri suggestionem tuam,

caarissime fili, Landulphæ abbas, ad utilitatem A tuam, successorumque tuorum commoti et commo-
niti, per hujus nostræ apostolicæ constitutionis
paginam confirmamus, et corroboramus venerabili
cœnobio Sancti Prosperi episcopi, ut electio, vel
ordinatio abbatis ipsius monasterii fiat omnino se-
cundum regulam sancti Benedicti.

2. Et quia a beatissimæ memoriæ Henrico et Con-
rado filio imperatore, ac nonnullis aliis regibus præ-
cepta; et ab Alberico prædictæ sanctæ Regiensis
Ecclesiæ episcopo decretum, non solum de ipsa ab-
batum electione, verum de omnibus rebus ipsi mo-
nasterio juste acquisitis, vel in futurum acquirendis
constant, secundum tenorem illorum, et quod majus
est, secundum veritatis et justitiæ rationem, per
hujus nostræ auctoritatis privilegium nominatim B
concedimus atque decernimus ipsi venerabili cœno-
bio Sancti Prosperi, quod in tutela sancti Petri
et nostra suscipimus, fundum prædictæ ecclesiæ
ejusdem Sancti Prosperi in urbe Regii situm, cum
cœmeterio ipsius, et novem jugera terræ cum capella
Sancti Nazarii, quam a præposito ecclesiæ Sancti
Prosperi intra castrum prædictæ civitatis sitam per
commutationem juste factam, abbas qui tunc tem-
poris erat accepit; necnon et omnem illam terram
de Corticella, quæ ab episcopis ipsius loci in dicto
loco monasterio data est; insuper duodecim mansos,
qui sunt in Fossolo: quatuor in Palude; quatuor in
Campaniola; tres in Quingente; unum qui est in
Gurgo; unum in Fossedunde; quinque in Baniolo;
et capellam Sanctæ Mustiolæ cum suis pertinentiis; C
unum in Crustulo veteri; unum in vico Desbergato,
unum in Magno Casali: cum capella Sancti Sylvestri,
cum dominicatu de eadem villa Magno Casali; tres
mansos in Regio, et dominicatum Regii; Braidam
Regis, et omnem terram prædicti monasterii circa
eamdem civitatem sitam; tres mansos in Rodano;
quatuor in Lovari; unum in Banio, unum in casale
de Rodano; tres in Marmiolo; unum in Aliano; unum
in Bibiano; unum in Piano; unum in Mulazano; unum
in Planzo; unum in castro Oleriani, et curtem de
Nasseto cum Lamma Fraularia, et campo et ri-
vam de Nasseto, quæ a Carolo piissimo rege jam
per scriptum, juxta fines ibi designatos, Regiensi
ecclesiæ data esse dignoscitur; et terram quam D
dedit Rolandus filius Eriberti; in Mutilena quatuor
mansos, cum capella, et quamdam partem castelli;
in Albinea quatuor mansos, et capellam Sanctæ
Mariæ in Pisignano, cum Oliveto sibi adjacente; in
Vergnano duos mansos, et octo mansos quos dedit
Ardicio filius Attonis filii Gandulphi, et capellam
Sancti Damiani in medula, quam dedit Ubertus;
vineam cum septem montibus; capellam Sancti
Petri in Convanello, cum omnibus suis pertinentiis;
in Spetiano unum mansum; in Sancto Floriano
unum; unum in monte Baranzonis; et quamdam
partem in capella Sancti Martini in Revere, et
quatuor partes in prædicta Revere; duas in eccle-
sia Sanctæ Mariæ, unam in Sancto Florentino,

unam in Sancto Laurentio; duos mansos in Bibia-
nello, et quidquid intra Italicum regnum juste
possidet, vel si non possidet, juste possidere debet.
Itaque tam ea, quæ prædiximus, quam quæ devo-
tione, quorumcunque fidelium juste acquisita
deinceps fuerunt, in perpetuum, sine alicujus in-
quietudine, ut præfatum monasterium sub tutela
beati Petri perpetualiter suscipimus, possidere
apostolica auctoritate sancimus.

3. Illud etiam ob reverentiam sancti confessoris,
præcipueque Domini, præsentis auctoritate tibi,
dilectissime fili, Giselberte abba, tuisque successo-
ribus, et quibus tu, vel quem supradicti monasterii
fratres jusserint, in sacerdotali officio positus, apo-
stolico privilegio concedimus, ex charitate, quæ
Deus est, virtute sancti Spiritus, auctoritate beati
Petri cælorum clavigeri confirmamus, ut populis
per sæcula undique sanctissimi confessoris suffragia
expetendo concurrentibus, sive ipsius terræ, inco-
lis ad eandem ecclesiam convenientibus, ad hono-
rem Dei, et beatissimi Prosperi confessoris devote
super ipsius sacras reliquias, solemnes et publicas
missas celebrare, et pane verbi Dei eos congrue
reficere, et sæpius prænominati domini et magni
patroni, videlicet beatissimi Prosperi meritis, et
nostra præsentis auctoritate roborati, eorum devotas
confessiones suscipientes, vestrarum ipsarum, alia-
rumque orationum, sermonum quoque, vigiliarum,
jejuniorum etiam, et elemosynarum illis submini-
strantes præsidium, delictorum eorum expiandorum
conferatis solatium.

4. Præcipimus quoque ne quis ejusdem civitatis
episcopus, sed nec quidem aliquis primas, vel
metropolitanus, aut quælibet parva maguaque
ecclesiastica secularisve persona, quidquam eorum
quæ supra taxavimus pervertere audeat, sed nec
aliquam potestatem exercere contra eundem ve-
strum cœnobium, neque quavis occasione inibi
missas celebrare, aut ordinationem aliquam,
quamvis parvissimam, sine voluntate abbatis et
fratrum agere, aut excommunicationem contra
eos ferre, vel aliquid officium, aut sepulturam
mortuorum condere audeat qui non vult æter-
naliter damnari et perpetuo anathemate feriri.

5. Quod si aliquo unquam tempore apparuerit
aliquis qui contra hæc velit, auctoritate beati Petri,
ut prædiximus, irritum habeatur quod præsumpse-
rit appetere, neque a te vel a tuis successoribus
obediatur.

6. Porro super electione seu ordinatione abba-
tis, quod maxime salutis cœnobarum competit, hoc
in fine repetimus, ut tanto tenacius hæreat præ-
sentium et futurorum mentibus, quanto pro sui
speciali vel singulari utilitate inculcatur crebrius.
Si quis ergo, quocunque ingenio, per aliquam
venalitatem vel humanam gratiam successorem ei
subrogari præsumpserit, aut aliter quam a beatissimo
Patre nostro Benedicto constitutum est in electione
vel ordinatione abbatis egerit, electio illa, vel or-

dinatio, auctoritate sanctæ Romanæ et apostolicæ A sedis omnimode habeatur irrita, et auctores ejus vel mediatores, nisi resipuerint, perpetuo damnati sint anathemate Maranatha.

7. Hinc hujus privilegii transgressor quicumque temere tentare præsumperit, districto anathemate se condemnatum noverit nisi forte resipiscens digne satisfecerit.

8. Qui vero devotus conservator exstiterit, divinis repletur benedictionibus, et principis apostolorum auctoritate ab omnibus delictorum suorum absolvatur nexibus. Amen.

Scriptum per manus Gregorii notarii sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis, in mense Decembris, indictione xi.

Datum in castro Casino per manus Humberti B sanctæ ecclesiæ Silvæ Candidæ episcopi, et bibliothecarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ.

VII.

Epistola Stephani X papæ ad fratres Cluniacensis monasterii.

(Anno 1058.)

[*Bullar. Cluniac.*, 15.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, dilectissimis filiis Cluniacensis monasterii salutem et apostolicam benedictionem.

Quamvis pro nostræ sedis dignitate omnibus simus debitores, tamen specialem circa vos affectum charitatis habemus, qui, sub umbraculo sanctæ et apostolicæ sedis positi, unde defensionem protectionis habuistis solamen orationum impendistis. Quod semper facere debetis, quatenus sub ea crescat et fructum reddatis. Nostrum autem dilectissimum filium charitative nobiscum usque ad synodum retinimus. Vobis autem, sicut imprimis benediximus, benedicimus, et viventes ac defunctos ex parte Dei et beati Petri principis apostolorum absolvimus.

VIII.

Privilegium Stephani X papæ per quod confirmat omnia monasteria, bona, jura et privilegia monasterio Cluniacensi antea concessa.

(Anno 1058.)

[*Bullar. Cluniac.*, 15.]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo filio HUGONI abbati venerabilis monasterii quod a valle Cluniaca agnominatur Cluniacum, in honore beatorum apostolorum Petri et Pauli consecratum, in comitatu Matisconensi situm, et per te cunctis successoribus tuis abbatibus inibi regulariter promovendis in perpetuum.

Ad hoc, Deo auctore, in specula sanctæ et universalis Ecclesiæ eminentiores conspекtoribus nostris consistimus, ut saluti et quieti universorum sollicitius invigilemus. Quod utique ex speciali apostolicæ sedis privilegio adepti, si omnibus infatigabiliter prospicere debemus, multo magis illis quos sub apostolica disciplina arctiorem vitam mandatorum Dei, ad instar primitivæ Ecclesiæ, percurrere novi-

mus, quibus non solum omnia communia, sed etiam unum cor est et anima una. In quorum sorte non inferius censetur Cluniacense cœ obium, quod ab ipso suæ foundationis primordio hactenus vibrat longe lateque sanctæ conversationis jubar clarissimum, adeo ut faciendo et docendo exstiterit et existat Gallicanis, Germanicis, Italicis, et plane cunctis Latinæ linguæ monasteriis forma sanctitatis atque speculum. Tam laudabili ergo monasticæ philosophiæ gymnasium, tamque ordinatæ aciei castrorum ælestium, ut dignum est, totis præcordiis devoti, secundum postulationis tuæ tenorem, charissime fili, et abba Ingo, auctoritate sanctorum apostolorum Petri et Pauli, quorum patrocinio præfatum Cluniacense cœnobium innotuit, per nujus nostræ decretalis paginæ inviolabile robur, statuentes confirmamus tibi Cluniacense cœnobium, et per te cunctis tuis, sicut dictum est, successoribus in perpetuum, cuncta loca et monasteria ipsi Cluniacensi monasterio jure pertinentia, quæ etiam a quibuscunque fidelibus Christi, regibus, episcopis, ducibus, seu principibus eidem loco sunt concessa; vel ab antecessoribus tuis abbatibus acquisita, Bernono videlicet, Odone, Eymardo, et beatæ recordationis Maiolo et sancto Odilone, tam in rebus mobilibus quam etiam in immobilibus seseque moventibus, ut absque ullius contradictione secure et pacifice quietus debeas ea possidere. Ex quibus hic nominatim ista descripsimus:

C Imprimis ipsum Cluniacense cœnobium a potentissimo quondam duce Willelmo in pago Matisconensi fundatum, cum omnibus rebus in circuitu ipsius et in aliis regionibus positis ad ipsum jure pertinentibus; in comitatu, videlicet Matisconensi, cellam in honore sancti Martini; ecclesiam quoque juxta positam in honore sancti Joannis; villas etiam Cavinas cum ecclesia Solestriacum villam cum ecclesia; Escutiolas cum ecclesia; Galliniacum cum ecclesia; Rustiacum cum ecclesia; Massias cum ecclesia; Clairmannum, Barjeseranum villam; Curtillas villam, Petroniacum, Arpajacum, Darboniacum, Bersurniacum; Ecclesiam Sanctæ Columbæ; Vitreriam Burguliensem villam, ecclesiam Sancti Laurentii; castrum Lurdonum, Rlanuscum; villam, nomine D Cottam; monasterium etiam quod vocatur Carus-Locus cum omnibus ad se pertinentibus; cellam Regniacum cum omnibus sibi pertinentibus; ecclesiam Sancti Victoris cum omnibus suis pertinentiis; ecclesias etiam et terras quæ juxta illam sunt, pro quibus data est quondam ecclesia Sancti Gengulphi; Equirandam quoque curtem cum ecclesia Sancti Andree apostoli, et cum aliis ecclesiis et omnibus suis appendiciis; omnes quoque ecclesias et terras, seu quicquid præfatus locus habet in jamdicto comitatu; in comitatu vero Cabilonensi; cellam de Bellomonte in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ dicatam, cum omnibus sibi pertinentibus; ecclesiam quoque de Campiloco cum omnibus suis appendiciis; curtem etiam vocabulo Juliacum cum ecclesiis et terris ei-

dem loco quondam ab episcopo Manasse collatis, et omnes ecclesias et terras ac quæcunque supradictus locus comprobatur habere in jam dicto comitatu; ecclesiam Sancti Gengulfi cum suis pertinentiis; cellam sanctorum martyrum Cosmæ et Damiani, et monasterium Sancti Marcelli cum omnibus suis pertinentiis: in episcopatu vero Augustodunensi monasterium in Aurea Valle, quod Parendus dicitur in honore sancti Joannis Baptistæ consecratum; cellam etiam Giadellis cum omnibus suis appendiciis, villas etiam, ecclesias et terras quas Theotardus clericus contulit jam dicto Cluniacensi cœnobio.

Confirmamus etiam et corroboramus nostra apostolica auctoritate illam convenientiam quam fecit dominus Galterius Augustodunensis Ecclesiæ episcopus de monasterio, quod dicitur Magabrense, ad suam ecclesiam pertinente, cum omnibus ad ipsum pertinentibus, omnesque ecclesias et terras et quæcunque supradictus locus Cluniacus videtur habere in jam dicto episcopatu: in territorio vero Divionensi eartem Giuracum, cum omnibus suis pertinentiis: in comitatu quoque Antissiodorensi cellam, in honore sanctæ Dei Genitricis consecratam, in Dunziaco castro: in comitatu quoque Arvernensi, Silviniacum monasterium, ubi sanctus Majolus et sanctus Odilo requiescunt, cum omnibus ad eundem locum pertinentibus, et cellam quæ vocatur Firmitas, cum omnibus ad se pertinentibus; cellam quæ vocatur Scuriolas; ecclesiam etiam in honore sancti Sulpitii dicatam in villa quæ dicitur Langiacus, et cellulam quæ vocatur ad *Boscum* in honore sancti Petri consecratam; curtem etiam quam vocant in *Frigido Monte*; monasterium quoque quod dicitur *Rivis*, consecratum in honore sanctæ Dei Genitricis cum curte Lussiaco, cum omnibus suis appendiciis; ecclesiam quæ vocatur Marengum, cum aliis terris eidem monasterio ab Eustorgio nobilissimo viro traditis; cellulam etiam juxta positam, in honore sanctæ Dei Genitricis sacratam, quæ vocatur ad montes; monasterium autem Celsinianense cum cellis, ecclesiis, villis, terris Carniacum videlicet, Burnunculum, Abolnium, Gimnium, Cardonctum, et cum omnibus ecclesiis et terris ad ipsum monasterium pertinentibus; cellam quoque ubi requiescit sanctus Florus, quam tradidit supradicto loco Eustorgius clericus, cum omnibus ad eam pertinentibus; mansiones quoque in Brivatensi vico et monasterium etiam quod dicitur Volta, in honore Sanctæ Crucis consecratum, sicut sanctus Odilo prædecessor tuus in prædio parentum suorum construxit, cum omnibus suis pertinentiis; cellam etiam Belliacum cum curte et omnibus ad eam pertinentibus; cellam etiam in honore sanctæ Martinæ consecratam, quæ vocatur Ad Pontem; omnes quoque ecclesias et terras, et quæcunque videtur Cluniacus possidere in jam dicto comitatu: in episcopatu etiam Nivernensi cellam, quæ vocatur sancti Reveriani, cum omnibus suis pertinentibus; ecclesiam etiam quæ dicitur Luperciacus, quam Frotmundus

A dedit cum omnibus suis pertinentiis: in comitatu Pictaviensi cellam Sancti Joannis in villa quæ dicitur Mongon; in episcopatu Sanctonico abbatiam Sancti Joannis quæ vocatur de Engiriaco. Abbatiam etiam Malleacensem concedimus tibi et apostolica auctoritate firmamus. In abbazia autem Sancti Cypriani, quæ est Pictavis, concedimus tibi quod antecessores tui ibi habuerunt.

In episcopatu Caturcensi abbatiam Sancti Petri de Moysiaco, ut quietus debeas possidere, nostra apostolica auctoritate confirmamus atque laudamus: in episcopatu Vivariensi cellam Mizoseum, cum omnibus quæ ibi aspiciunt; cellam de Runpono monte; cellam ad fontes, et cellam Riom, cum omnibus quæ habere videtur supradictus locus Cluniacus in jam dicto comitatu vel episcopatu: in episcopatu Uticensi monasterium in honore sancti Petri et sancti Saturnini dedicatum super ripam Rodani situm, cum castro coloncellis et curte Tullela, cum omnibus ad se pertinentibus ex utraque parte fluminis: in Trecassino episcopatu cellam in honore sancti Amandi consecratam: in episcopatu Arausico cellam in Podio Odoeno; monasterium in honore sancti Pantaleonis constructum, cum omnibus ad ipsum pertinentibus: in Vapincensi episcopatu cellam in honore sancti Andree constructam, jam dicto Cluniacensi cœnobio concessam a Rigaudo clerico, cum omnibus suis appendiciis; Ganagobiense quoque monasterium, et curtem Valentiolam, et omnia quæ videtur habere supradictus locus Cluniacus, et de quibus rebus habet donationem et descriptionem, atque de villa et castro Sarranis, et de omnibus quæ habet in patria quæ vocatur Provincia: in Valentinensi episcopatu quod videtur habere cluniacensis locus in villa quæ dicitur Ales, et in monte Sion monasterium Sancti Marcelli quod dicitur ad Salectum, cum omnibus suis pertinentiis, et omnia quæ videtur habere ipse locus in illo episcopatu: in episcopatu Viennensi monasterium quod vocatur Taderniacum, cum cella quæ dicitur Causella, et villa quæ vocatur Brocost, et villa quæ dicitur Insula; cellam etiam in castro Candiaco, cum omnibus ecclesiis, villis, et terris, quæ videtur habere jam dictus locus in ipso episcopatu: in episcopatu Lugdunensi monasterium quod vocatur Amberta; cellam etiam quæ dicitur Salozatis; cellam Polliacum, cellam Arthedunum, cellam quoque Saviniacum et curtem Ambariacum; ecclesiam Sancti Andreoli; ecclesiam quæ vocatur ad Oratorium; curtem de Romanis; cellam Cavariacum; cellulam Luiniacum; villam Tusciacum; omnes quoque villas et terras quas Wichardus moriens eidem loco Cluniacensi contulit, cum omnibus quæ videtur habere supradictus locus in jam dicto episcopatu; cellam etiam quæ vocatur Burgum, quam Anceus comes Deo et Sancto Petro dedit fratribus ejus, et faventibus Burchardo videlicet atque Odone; cellam etiam in honore sancti Georgii consecratam, et ab Ainardo jam dicto loco Cluniacensi datam, quæ

etiam est iuxta castrum quod vocatur Domena; A cellam etiam quæ vocatur Portus, in honore sancti Stephani consecratam, in episcopatu Bisuntinensi sitam: in episcopatu Tullensi, cellam quæ vocatur Ramengas. Abbatiam Viziliacensem, ubi sancta Maria Magdelene requiescit, tibi concedimus in possidendum. Monasterium vero Paterniacum, eidem loco Cluniacensi per præcepta regalia traditum cum omnibus quæ habere videtur in Burgundia, et quæ ipsi monasterio in Alsatia dederunt imperatores Augusti Ottones; monasterium quod dicitur Romanum, cum omnibus ad se pertinentibus jam dicto Cluniacensi cœnobio habere concedimus in perpetuum.

Confirmamus etiam et corroboramus nostra apostolica auctoritate illam convenientiam quam fecit B Dominus Hugo Genevensis Ecclesiæ episcopus, laudante et consentiente Rodulpho rege et domina Adeleida imperatrice, de ecclesia Sancti Victoris martyris, cum omnibus ad se pertinentibus. Abbatiam autem Salsensem concedimus tibi, cum consensu et cum licentia senioris nostri Henrici imperatoris Augusti, sicut antecessores tui eam habuerunt. Et supra dicto loco Cluniacensi nostra apostolica auctoritate hæc omnia supradicta loca et monasteria, cum cellis, ecclesiis, curtibus, villis, villulis, servis et ancillis, silvis, vineis, campis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, et omnibus terris cultis et incultis ad supradictas potestates pertinentibus, ipsi loco Cluniacensi, tibi et tuis successoribus per hujus nostri privilegii auctoritatem tenenda et possidenda concedimus in perpetuum, ita ut nullus dux, neque episcopus, neque aliquis princeps, neque quælibet magna parvaque persona de præfatis omnibus rebus et decimis quæ inibi pertinere videntur, audeat molestare, vel inquietare. Nec non sub divini iudicii contestatione et districti anathematis interpositione statuentes decernimus ut nullus episcoporum nec quilibet sacerdotum in idem venerabile cœnobium, pro aliqua ordinatione, sive consecratione oratorii vel altarium, presbyterorum vel diaconorum, missarumque celebratione, nisi ab abbate ipsius loci invitatus fuerit, venire aut ingredi præsumat; sed liceat monachis ipsius loci cujuscunque ordinationis gradum voluerint suscipere ubicunque,

vel a quocunque tibi tuisque successoribus placuerit. Abbates quoque de ipsa congregatione cum consilio fratrum Deum timentium, secundum regulam sancti Benedicti, communiter eligantur, et ad consecrandum eos quemcunque voluerint ipsi fratres episcopum advocent.

Nec quovis modo quicumque episcopus seu archiepiscopus locum ipsum vel monachos ejus excommunicare vel judicare audeat, sed semper sub tutela et immunitate Romanæ sedis soliusque Romani pontificis iudicio consistentes omnipotenti Deo securi et quieti deserviant. Parata etiam a quocunque episcopo voluerint in opus consecrationum in ipso loco agendarum, chrisma, oleum sanctum, atque oleum infirmorum accipiant. Concedimus quoque B tibi, et ipsi venerabili loco, et confirmamus apostolica auctoritate habere, quandocunque, vel quandiu vobis placuerit, percussuram proprii numismatis vel monetæ, quemadmodum privilegiis venerabilium prædecessorum nostrorum comperimus vobis concessum et confirmatum esse. Tandem in fine per hoc nostræ apostolicæ auctoritatis privilegium corroboramus tibi, tuisque successoribus, quidquid hactenus possedistis, et acquisistis, et deinceps quovis modo legaliter et juste acquirere poteritis in perpetuum. Si quis autem ausu temerario impiaque præsumptione contra Deum et sanctos ejus apostolos, contraque animam suam, hoc nostræ apostolicæ... C maledictionis aculeo transpunctum, nostræ apostolicæ excommunicationis telo perfossum, nostri etiam apostolici anathematis gladio transverberatum, nec nisi per dignam satisfactionem saluti pristinæ reparandum. Qui vero se ab hoc observaverit, et inviolatum hoc nostrum privilegium permanere laudaverit, hic benedictionem, gratiam, et omne bonum a retributore omnium bonorum Deo, et in præsentis sæculo consequatur, et in futuro.

Scriptum per manus Gregorii notarii et scriniarii sacri Lateranensis palatii, in mense Martii, indictione xi.

Datum Romæ in palatio Lateranensi, secundo Nonas Martii, per manus Humberti, sanctæ Ecclesiæ Silvæ Candidæ episcopi et bibliothecarii sanctæ Romanæ et apostolicæ sedis, anno primo pontificatus Domini papæ Stephani noni decimi, indictione undecima.